

- достовірності формування результатів господарської діяльності та відображення даних на субрахунках рахунку 44 "Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)";
- використання прибутку поточного року;
- погашення заборгованості з неоплаченого капіталу";
- порядку ведення обліку руху власного капіталу;
- достовірності розкриття інформації про власний капітал у балансі і примітках до фінансової звітності.

Серед порушень, які виявляють у процесі внутрішнього контролю власного капіталу, можуть бути: не створення резервного капіталу (який передбачено в установчих документах); не приведення у відповідність розміру статутного капіталу до розміру чистих активів у встановлений законодавством час; несвоєчасне погашення вилученого та неоплаченого капіталу тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У системі внутрішнього контролю діяльності підприємства необхідно більше уваги приділяти розвитку підсистеми внутрішнього контролю власного капіталу. З цією метою у роботі узагальнено завдання, визначено джерела інформаційного забезпечення, визначено об'єкти, суб'єкти та контрольні процедури і названо типові порушення, що виявляють у процесі внутрішнього контролю власного капіталу підприємства.

Разом з тим, необхідно розробити та рекомендувати для використання підприємствами методику контролю операцій з власним капіталом і оформлення його результатів.

Література

1. Бардаш С.В. Контроль діяльності суб'єктів господарювання: гіпотези та версії порушень : монографія / С.В. Бардаш. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2008. – 312 с.
2. Белоусов М.О. Бухгалтерський облік і контроль руху статутного капіталу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит" / М.О. Белоусов. – Житомир, 2011. – 21 с.
3. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація : монографія / Н.Г. Виговська. – Житомир : Вид-во ЖДТУ, 2008. – 532 с.
4. Костирко Р.О. Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарюючого суб'єкта: методологія та організація : монографія / Р.О. Костирко. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. – 728 с.
5. Мних Є.В. Аналіз і контроль в системі управління капіталом підприємства : монографія / Є.В. Мних, А.Д. Бутко, О.Д. Большакова, Г.О. Кравченко, Г.І. Никоневич / за ред. проф. Є.В. Мниха. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2005. – 232 с.
6. Педько А.Б. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерних товариствах / А.Б. Педько. – К. : Вид. д-м "Києво-Могилянська академія", 2008. – 325 с.
7. Система фінансового контролю в Україні: сучасний стан організації та перспективи розвитку : монографія / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синюгіна, Н.М. Шульга, Т.В. Мултанівська, Т.С. Воїнова / за заг. ред. канд. екон. наук, проф. Л.В. Дікань. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2010. – 96 с.
8. Поліщук І.Р. Бухгалтерський облік і контроль статутного капіталу в товариствах з необмеженою відповідальністю: теорія і методика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – "Бухгалтерський облік, аналіз і аудит" / І.Р. Поліщук. – К., 2006. – 20 с.
9. Попов О.С. Розподіл і реалізація корпоративного контролю під час формування капіталу акціонерного товариства : монографія / О.С. Попов, А.М. Котов, Т.Г. Зайцева. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2009. – 320 с.
10. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія : підручник / Б.Ф. Усач. – Вид. 4-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2002. – 253 с.

Воськало Н.М. Внутренний контроль собственного капитала предприятия

Описана методика осуществления внутреннего контроля собственного капитала, в частности: определены задания, источники информации, информационное обеспечение; очерчены субъекты, объекты внутреннего контроля собственного капитала; сформулированы типичные нарушения, которые возникают в процессе контроля; сделаны пропозиции по унификации процедур контроля собственного капитала и документального оформления его результатов.

Ключевые слова: внутренний контроль, собственный капитал, контроль собственного капитала.

Voskalo N.M. Internal control of an own capital of the company

The methodology of the internal control of enterprise own capital is described, i.e. the tasks sources of information, data support are identified, the subjects, objects of internal control of own capital, control procedures are presented, the typical violations that appears during the control process are formulated, the suggestions on unification of control procedures of own capital and documentation of their results are made.

Keywords: internal control, own capital, control of own capital.

УДК 658.019.46

Доц. М.Ф. Гончар, канд. екон. наук;
магістр Л.Ю. Холявка – НУ "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Висвітлено теоретичні засади щодо визначення поняття "потенціал" та елементів потенціалу підприємства. Розглянуто сутність та складові виробничого потенціалу підприємства. Окреслено основні етапи та особливості управління виробничим потенціалом промислових підприємств, а також можливості їх покращення.

Ключові слова: потенціал підприємства, виробничий потенціал, управління виробничим потенціалом, особливості.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. Під час формування ринкової економічної системи набувають особливої актуальності проблеми планування та оптимізації можливостей підприємств. Досвід зарубіжних країн свідчить про необхідність утворення гнучких виробничо-організаційних систем, які забезпечили б миттєве реагування на зміни в навколишньому середовищі. З огляду на це, варто приділити увагу переосмисленню підходів до створення та розвитку вітчизняних підприємств, а передусім до процесів цілеспрямованого формування їхніх потенціалів. Економіка розвивається, використовуючи нові можливості задоволення потреб суспільства і відповідний ресурсний потенціал. Саме тому в сучасних умовах проблеми управління потенціалом підприємства, зокрема виробничим потенціалом, як важливою складовою світової і національних економік, потребують швидкого вирішення. Адже виробничий потенціал підприємств забезпечує розвиток як конкретних суб'єктів господарювання, так і внаслідок їх раціонального поєднання – соціально-економічний розвиток національних економік та суспільства загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Під час визначення поняття "потенціал під-

приємства" особливу увагу потрібно звертати на перспективні можливості розвитку для забезпечення конкурентоспроможності.

Краснокутська Н.С. визначає поняття потенціалу підприємства як можливості його системи ресурсів і компетенції створювати результат для зацікавлених сторін за допомогою реалізації бізнес-процесів [1]. Найпоширеніше трактування сутності потенціалу надали вчені І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Рашупкіна: "потенціал – це сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей" [2].

До елементів потенціалу підприємства можна віднести все, що пов'язане з функціонуванням і розвитком підприємства. Структурно потенціал підприємства включає об'єктні та суб'єктні складові (рис.).

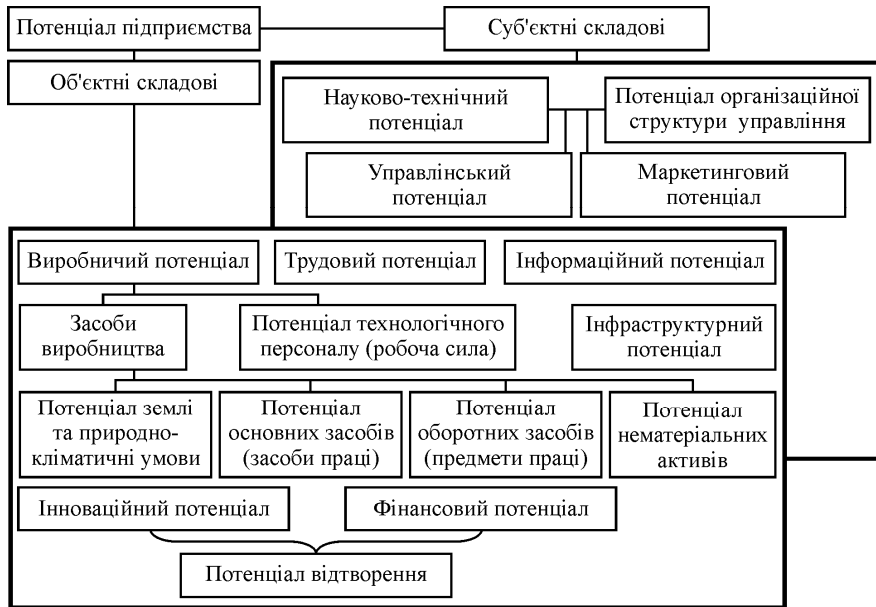

Рис. Структура потенціалу промислового підприємства

До суб'єктних складових потенціалу підприємства відносять науково-технічний потенціал, управлінський потенціал, потенціал організаційної структури управління, маркетинговий потенціал. Науково-технічний потенціал характеризується відповідним рівнем можливостей інноваційного розвитку та їх ресурсним забезпеченням. Управлінський потенціал представляє навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку підприємства. Окремо виділяють також потенціал організаційної структури управління, що відображає характер взаємозв'язків між працівниками та підрозділами підприємства. Маркетинговий потенціал характеризує здатність підприємства систематизовано й планомірно скеровувати функції визначення попиту, продажного і піс-

ляпродажного обслуговування на задоволення потреб споживачів. Важливими структурними складовими потенціалу підприємства є також трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціали. Вони не підпадають під зазначену класифікацію складових потенціалу підприємства, їх не можна однозначно віднести чи то до суб'єктних, чи то до об'єктних складових [3].

На думку Й.М. Петровича, виробничий потенціал – це сукупність ресурсів, а також наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг) [4]. Трактування терміна "управління" здійснили науковці В.В. Яцура [5], В.В. Стадник і М.А. Йохна [6], О.Є. Кузьмін та О.Г. Мельник [7] й ін. Усі наведені вище автори зазначають, що управління – це цілеспрямована дія на об'єкт з метою змінити його стан або поведінку через зміну обставин.

Осіпов П.В. зазначає, що управління виробничим потенціалом підприємства може здійснюватись лише на основі надійного економічного інструментарію, що чітко характеризує стан об'єкта у всіх частинах його складу і на всіх етапах його розвитку [8].

Проаналізувавши відповідні літературні джерела [1-8], можна стверджувати, що немає достатньо досліджень з проблем управління виробничим потенціалом з урахуванням особливостей процесу модернізації господарського комплексу та умов перехідного періоду економіки України до ринкової системи господарювання. Це зумовлено, з одного боку, занепадом виробництва в господарських комплексах, а з іншого – частковою втратою інтересу вчених саме до проблем виробництва та виробничого потенціалу. Зарубіжні дослідження з цієї проблеми теж не можна визнати системними, до того ж їх не можна використовувати у повному обсязі та без внесення відповідних змін з огляду на специфіку розвитку економічної ситуації в Україні та управління українських господарських комплексів.

Мета роботи. Складність питань щодо управління виробничим потенціалом підприємств, відсутність наукової та методичної бази для побудови відповідних систем управління, обґрунтування вибору стратегій розвитку виробничого потенціалу під час модернізації господарського комплексу зумовили актуальність теми дослідження.

Основний матеріал дослідження. Під виробничим потенціалом підприємства варто розуміти впорядковану сукупність можливостей розвитку підприємства і факторів виробництва, необхідних для реалізації виробничої стратегії розвитку підприємства. Виробничий потенціал включає: потенціал землі, природні та кліматичні умови; потенціал основних засобів; потенціал нематеріальних активів; потенціал оборотних засобів; потенціал технологічного персоналу.

Виробничий потенціал підприємства є складною системою. Виробничий потенціал як показник ресурсного потенціалу відіграє велику інформативну роль. За допомогою комплексних показників усуваються суперечності, що виникають під час оцінювання рівноприскореного або різноспрямованого руху складових його елементів. Співвіднесення величини потенціалу з кінцевими

результатами функціонування дає комплексне знання про ступінь використання виробничих ресурсів і резерви підвищення ефективності виробництва. За наявності зазначених даних з'являється можливість більш об'єктивно визначати напрями структури потенціалу й шляхи його подальшого нарощування.

Управління виробничим потенціалом підприємства – це процес постійного пошуку найбільш ефективних напрямів покращення його виробничої діяльності та формування відповідних завдань із підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства. Основним завданням виробничого потенціалу є реалізація можливостей інтенсифікації існуючих виробництв, які дасть змогу значно скоротити витрати трудових, матеріально-технічних і фінансових ресурсів на задоволення сьогодишніх і майбутніх потреб суспільства. Організування відповідних служб та підрозділів (технологічний відділ, служба головного інженера-механіка, ремонтна служба тощо) повинне сприяти швидкому виконанню виробничої програми.

Управління виробничим потенціалом варто розглядати як конкретну функцію менеджменту, виконання якої потрібно здійснювати в логічній послідовності: планування виробничої програми; організування роботи служб та підрозділів з метою виконання поставлених завдань; мотивування суб'єктів, які безпосередньо чи побічно впливають на виробничий процес; контролювання рівня якості виготовленої продукції і виконання виробничої програми загалом, регулювання виявлених проблем та недоліків.

Під час управління виробничим потенціалом промислового підприємства бажано застосовувати різноманітні графічні та динамічні моделі управління, наприклад динамічну модель визначення об'єму виробництва продукції. Для ефективного управління виробничим потенціалом промислового підприємства необхідна інформаційна система, яка включала б оперативний облік і контроль ефективності господарської діяльності підприємства. Формування та використання виробничого потенціалу підприємства повинно базуватися на дослідженні попиту промислових підприємств, який можна визначити як вторинний, нееластичний, нестійкий або парний. Стимулювання попиту на продукцію промислових підприємств передбачає застосування сучасних концепцій маркетингу. Дослідження попиту повинно враховувати кожну групу промислових товарів та послуг. На формування виробничого потенціалу промислового підприємства впливає також характеристика продукції, тобто чим складніша продукція і технологія її виготовлення, тим виникають більш різноманітні зв'язки на підприємстві, що своєю чергою необхідно враховувати під час розбудови системи управління, зокрема виробничим потенціалом.

Виробничий потенціал підприємств є базовим джерелом розвитку інших складових потенціалу і приводить у підсумку до зростання економіки завдяки раціональному поєднанню різних факторів виробництва. Прогресивні підходи до формування та використання виробничого потенціалу підприємств дасть змогу створити кращі можливості розвитку економіки, підвищити її конкурентоспроможність.

З метою результативного управління виробничим потенціалом підприємства, необхідно визначити окремі його елементи та їх характеристики. Найбільш уніфікованим і універсальним вимірником елементів виробничого потенціалу є їхня ціна або вартість. Порівняння показників потенціалу в грошовій оцінці в часі й просторі дає змогу виявити динаміку й структуру виробничих потенціалів підприємств і територіальних утворень, розбіжності й тенденції їхньої диференціації за цим показником, а також за ефективністю використання виробничого потенціалу. У цьому випадку сума вартостей елементів буде характеризувати величину всього виробничого потенціалу підприємства. Таким чином, визначення величини потенціалу пов'язане насамперед з оцінюванням вартості його елементів. До них належать: сумарна вартість основних промислово-виробничих фондів, вартість елемента потенціалу "промислово-виробничий персонал", вартість енергетичних ресурсів, технологія та інформація, що є специфічною формою існування наукових знань.

Отже, проблема управління виробничим потенціалом є досить важливою як у теоретичному, так і в практичному плані. Знання виробничих потенціалів промислових підприємств дає змогу визначити сумарний потенціал галузі й економіки загалом. Дані виробничих потенціалів підприємств необхідні для виявлення витрат виробничих ресурсів, які потребують для оптимізації загальногосподарських або галузевих темпів і пропорцій розвитку, визначення напрямів інвестиційної політики. Величина виробничого потенціалу – це характеристика матеріальних умов виготовлення продукції й підвищення її якості, що може бути основою для прогнозування обсягів промислового виробництва.

Висновки. Управління виробничим потенціалом промислових підприємств варто розглядати як конкретну функцію управління, яка реалізується шляхом послідовного перебігу загальних функцій: планування виробничої програми; організування роботи служб та підрозділів з метою виконання поставлених завдань; мотивування суб'єктів, які безпосередньо чи побічно впливають на виробничий процес; контролювання рівня якості виготовленої продукції і виконання виробничої програми загалом; регулювання виявлених проблем та недоліків. З метою формування збалансованого, здатного до зростання виробничого потенціалу підприємства необхідно здійснювати постійний пошук, відбір і опрацювання ідей розвитку підприємства у цій сфері. Можливість зосередження зусиль на ключових напрямках розвитку забезпечує програмно-цільовий підхід, який сприяє своєчасному та повному досягненню запланованих результатів. Кожне підприємство з врахуванням сильних і слабких сторін свого потенціалу, повинно сформувати оптимальний рівень витрат на виробництво за умови гарантування належного рівня якості. При цьому потрібно враховувати зовнішні умови діяльності, на які підприємство не може безпосередньо впливати (законодавча і нормативна база, дії конкурентів тощо).

Література

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 316 с.

2. Управління потенціалом підприємства : навч. посібн. / І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Рашупкіна. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 354 с.
3. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.К. Добикіна. – К. : Центр навч. літ-ри, 2007. – 208 с.
4. Петрович Й.М. Економіка виробничого підприємництва / Й.М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Г. Устінова. – К. : Тов-во "Знання", КОО, 2002. – 220 с.
5. Яцура В.В. Менеджмент : навч. посібн. / В.В. Яцура, О.П. Жук. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 444 с.
6. Стадник В.В. Менеджмент : підручник / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – К. : Академвидав, 2007. – 464 с.
7. Кузьмін О.С. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посібн. / О.С. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", "Інтелект-Захід", 2007. – 384 с.
8. Осіпов П.В. Методологія управління виробничим потенціалом харчової промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.07.01 – "Економіка промисловості" / НАН України; Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. – Одеса, 2004. – 36 с.

Гончар М.Ф., Холявка Л.Ю. Особенности управления производственным потенциалом промышленного предприятия

Освещены теоретические основы относительно определения понятия и элементов потенциала предприятия. Рассмотрены сущность и составляющие производственного потенциала предприятия. Определены основные этапы и особенности управления производственным потенциалом промышленных предприятий, а также возможности их улучшения.

Ключевые слова: потенциал предприятия, производственный потенциал, управление производственным потенциалом, особенности.

Honchar M.F., Holiavka L.Yu. Peculiarities of the production potential management of industrial enterprise

The article outlines the theoretical basis of the definition "potential" and the elements of the enterprise potential. The essence and the constituents of the enterprise production potential are dwelt upon. Main stages and peculiarities of the production potential management of industrial enterprises and the possibilities of their improvement are discussed.

Keywords: production potential, potential of enterprise, management of the production potential, peculiarities.

УДК 332.3:631.95

Ст. викл. Р.С. Грабовський¹, канд. екон. наук;
доц. Р.П. Дудяк², канд. екон. наук

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ
НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ**

Наведено основні чинники, які визначають рівень конкурентоспроможності органічної продукції порівняно з традиційними продуктами харчування. Проведено аналіз факторів, які стримують розвиток виробництва органічної продукції в Україні. Особливу увагу акцентовано на законодавчій базі, державній підтримці виробників органічної продукції тощо. Запропоновано перелік способів, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності органічної продукції.

Ключові слова: ринок продуктів харчування, органічна продукція, конкурентоспроможність, цільова аудиторія.

¹ Львівський НУ ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького;

² Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Одне з найважливіших стратегічних завдань державного рівня є забезпечення продовольчої системи. Внаслідок активного застосування в сільському господарстві отрутохімікатів, антибіотиків, стимуляторів росту, гормонів тощо особливій актуальності набуває питання якості продукції, яка постачається на ринок. Технології виробництва органічних продуктів харчування потребують дотримання визначених екологічних стандартів на всіх технологічних і реалізаційних етапах. Під час виробництва органічних продуктів максимально зберігаються поживні речовини. Проте частка органічних продуктів харчування за останні 5 років не досягла 2 %, тоді як середньоевропейський показник становить 11 %. Відповідно вивчення причин, які стримують розвиток виробництва органічної продукції, має велике значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику розвитку ринку органічної продукції розглянуто в наукових публікаціях вчених: О.О. Маслак, Т.О. Чайка, В.І. Артиш, Т.О. Зайчук, Є.В. Милованов, В.О. Шлапак та ін. Своєю чергою, питання конкурентоспроможності вивчали такі провідні науковці, як: Ф. Котлер, М. Портер, К. Ісікава, П. Друкер, К., Окрепілова, М. Кричевський, Р. Фатхутдінов, А. Коваленко, В. Андрійчук та ін. Проте вивченню конкурентоспроможності органічної продукції і продуктів харчування масового виробництва не приділено достатньо уваги.

Мета дослідження. Розвиток ринку органічної продукції, підвищення її конкурентоспроможності дають змогу кінцевому споживачу отримати якісніші продукти харчування. Виробництво органічної продукції є корисне для навколишнього середовища, оскільки технології, які використовують виробники, є безпечними. Збільшення пропозиції органіки має позитивний вплив на експортний потенціал держави. Тому вивчення цього питання є актуальним і досить важливим.

Виклад основного матеріалу. Ринок продуктів харчування – ринок з інтенсивною конкуренцією різних виробників. Здатність товару конкурувати є одним з основних чинників, який визначає успішність підприємницької діяльності. Рівень конкурентоспроможності визначається здатністю товару відповідати вимогам кінцевого споживача. Вимоги кінцевого споживача до продуктів харчування стосуються зазвичай таких критеріїв: якість, смакові властивості, асортимент, безпека, ціна тощо.

Аналізувати конкурентоспроможність можна, порівнюючи показники одного товару з показниками інших товарів-аналогів. Порівнюючи, отримуємо відповідь на запитання про те, наскільки той чи інший товар здатен задовольнити потреби споживача.

Підсумком зазначеного вище може бути наступне визначення конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність товару – це сукупність якісних і вартісних характеристик товару, які сприяють створенню переваги цього товару перед товарами-конкурентами в задоволенні конкретної потреби покупця [1]. Немає потреби аналізувати рівень конкуренції між виробниками органічної продукції, оскільки на цьому ринку працює незначна кількість виробників, які практично не конкурують.